

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องกระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษา กระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน และผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นกับตัวผู้หญิงเอง ครอบครัวของผู้หญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทย และชุมชนในถิ่นต้นทางที่ผู้หญิงย้ายถิ่นจากไป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษากระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน

1.2 เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสานทั้งต่อตัวเอง ครอบครัว และชุมชน

2. ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ มีขั้นตอนและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทย และผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยที่มีต่อตัวผู้หญิงเอง ครอบครัว และชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องเข้าไปสร้างความคุ้นเคย สร้างความสัมพันธ์และใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูล 3 ระดับ คือ ระดับชุมชน ระดับครัวเรือนและระดับปัจเจก โดยทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้ (Key Informants) เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชน ผู้วิจัยเลือกผู้รู้ที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นของผู้หญิงที่ย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยที่มีต่อชุมชน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้นำด้านปกครอง (ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำด้านศาสนาและ ชาวบ้านทั่วไป ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน และรู้เรื่องเกี่ยวกับชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างดีและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระดับปัจเจกและครัวเรือน โดยผู้วิจัยเข้าไปฝังตัวอยู่ในชุมชนเพื่อความคุ้นเคยกับครอบครัวของผู้หญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทย ทำการสัมภาษณ์ในประเด็นการตัดสินใจย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยกระบวนการย้ายถิ่น

และผลกระทบในด้านต่างๆ จากผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยโดยตรงและจากผู้ให้ข้อมูลในระดับครัวเรือน ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวของผู้หญิงย้ายถิ่นซึ่งเป็นผู้อาวุโสในครัวเรือนและรู้เรื่องภายในครอบครัวของคนเป็นอย่างดี

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านและสมบูรณ์มากที่สุดผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การค้นคว้าจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ เช่น บทความ หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ แผ่นพับ ข้อมูลที่ทางหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการฝึกอบรมนวดแผนไทย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจากห้องสมุดและสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์ในการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน โดยทำการเลือกพื้นที่พิจารณาจากเงื่อนไขที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ได้แก่ ในชุมชนมีผู้หญิงย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านเด่นราษฎร์เป็นพื้นที่ในการวิจัยในครั้งนี้

2) การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริง ทั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีการดังต่อไปนี้

(1) การเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับชุมชน จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

(2) การเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับครัวเรือน เป็นการสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวของผู้หญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยหรือญาติที่ดูแลบ้านให้กับผู้หญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทย

(3) การเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับปัจเจกหรือระดับบุคคล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้หญิงที่ย้ายถิ่นไปทำงานอยู่ในถิ่นปลายทางแล้ว 2) กลุ่มผู้หญิงที่ทำงานอยู่บ้านและตัดสินใจย้ายถิ่นไปทำงานอาชีพนวดแผนไทย

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi- Structure Interview หรือ SSI) และใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทุกประเภทที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งสองแบบ มาแยกประเภทของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นจึงทำการประมวลผลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีในบทที่ 2 เป็นแนวทางในการอธิบายผลการวิจัย

2.3 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์(Analysis Description) เป็นการบรรยายประกอบภาพ อธิบายถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ตามปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยนำเสนอแนะข้อค้นพบที่สำคัญในกระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสานและผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยต่อไป

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ภูมิหลังของผู้หญิง

ผลการวิจัยภูมิหลังที่เป็นส่วนของบริบทชุมชน พบว่า หมู่บ้านเด่นราษฎร์ จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 87 กิโลเมตร หมู่บ้านแห่งนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2,200 เดิมชื่อบ้านโตน ตั้งชื่อตามตระกูลบรรพบุรุษที่ได้มาจัดตั้งหมู่บ้าน คือ ยายโตนที่ย้ายมาจากบ้านยางเครือ อำเภอสวรรณภูมิ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านเด่นราษฎร์ หมู่ที่ 6 และเมื่อปี พ.ศ. 2512 ได้แยกเป็นหมู่ที่ 11 ชุมชนจึงมี 2 หมู่คือ หมู่ 6 และ หมู่ 11 ชาวบ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว คนในชุมชนใช้ภาษาลาวในการสื่อสาร ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาและดัดเกลือสินเธาว์หลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้านดัดเกลือเพื่อขายและใช้บริโภคในครัวเรือน ปลูกผัก เลี้ยงเป็ดไก่ไว้บริโภค

ลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ดอนและราบลุ่ม ประกอบด้วยทุ่งนาและมีป่าไม้บางส่วน จากข้อมูลพื้นที่ของหมู่บ้าน พบว่ามีพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน 5,358 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัย จำนวน 1,458 ไร่ ที่ทำกินจำนวน 3,900 ไร่ การตั้งบ้านเรือนเป็นลักษณะกระจุกตัวกันค่อนข้างแออัด ทำให้เกิดปัญหาระบบการระบายน้ำทั้งภายในชุมชน สภาพที่ดินทำกินเป็นดินร่วนปนทราย และดินเค็ม จากสภาพดินเค็มดังกล่าว ทำให้สมัยก่อนชาวบ้านทุกคนรอบครัวทำอาชีพดัดเกลือสินเธาว์ในบริเวณบ่อพั่นขัน เพื่อดำรงชีพและขายหรือนำไปแลกข้าวกิน ซึ่งถือเป็นแหล่งผลิตเกลือสินเธาว์ที่มีชื่อเสียงที่สุดในภาคอีสาน และยังเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ที่สำคัญเล่าต่อกันมา โดยแหล่งดัดเกลือมีหินตัดขนาดใหญ่มีรอยเท้าอันใหญ่จาลึกอยู่ ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธรูปบาท จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2524 กรมชลประทานได้สร้างทำนบกั้นน้ำขนาดเล็กขึ้น กลายเป็นอ่างเก็บน้ำบ่อพั่นขัน ทำให้ชาวบ้านเลิกดัดเกลือและหันมาทำประมงน้ำจืดแทน ส่งผลให้คนในหมู่บ้านไปทำงานต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้น ในสมัยก่อนถนนในหมู่บ้านเป็นดินทรายและเป็นถนนลูกรัง มีการสร้างถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2535 และปัจจุบันได้พัฒนาทุกซอยจนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตสร้างโดยใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเด่นราษฎร์ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2541 ได้มีการพัฒนาเป็นถนนลาดยางระหว่างอำเภอหนองฮีไปยังบ้านหนองคูณเป็นเส้นทางหลักเชื่อมต่อถนนสุวรรณภูมิ-โพนทราย ส่วนการเดินทางไปทำงานต่างถิ่นของคนใน

ชุมชนส่วนใหญ่มุ่งตรงไปที่กรุงเทพฯ เป็นหลักโดยมีรถโดยสารส่วนบุคคลภายในหมู่บ้านและรถบัสแบบพัดลมวิ่งมาจากบ้านหนองคูผ่านบ้านเด่นราษฎร์เพื่อวิ่งเข้าไปกรุงเทพฯ โดยตรง และรอรับผู้โดยสารกลับจากกรุงเทพฯ ทุกวันตอนเย็นตั้งแต่เวลา 17.00 น. รถจะออกเวลา 20.00 น. ทุกวัน อาชีพยอดนิยมของชาวบ้านที่ไปทำในกรุงเทพฯ คือ ผู้ขายข้าวแท่งซี่และสามล้อทั้งที่เป็นของตนเองและเช่า ส่วนผู้หญิงทำงานนวดแผนไทยและทำงานบ้าน การย้ายถิ่นไปทำงานในจังหวัดอื่น มีบางส่วน

ชาวบ้านเริ่มมีไฟฟ้าใช้เมื่อปี พ.ศ. 2524 และโทรศัพท์มีโทรศัพท์สาธารณะ 4 คู่ ปัจจุบันชาวบ้านนิยมใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร ชุมชนบ้านเด่นราษฎร์มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่ใช้ประโยชน์ในการทำประมงน้ำจืดและเพื่อการเกษตรจำนวน 2 แห่ง คือ ลำน้ำเสียวและบ่อพันขัน และมีหนองน้ำที่อยู่ในชุมชน จำนวน 4 แห่ง คือ หนองตาปู่ หนองสิม อยู่หมู่ที่ 11 ส่วน หนองอีโคตร และหนองภูมิบ้าน อยู่หมู่ที่ 6 น้ำที่ใช้บริโภคคือ น้ำฝน ชาวบ้านมีน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือน ส่วนแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร ชาวบ้านรอฤดูฝนในการทำนาเป็นหลัก ชาวบ้านทำนาปีละ 1 ครั้ง อาจสรุปได้ว่าชุมชนมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ในพื้นที่ทำกินเฉพาะชาวบ้านบางรายเท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาน้ำฝนในการทำนา สภาพพื้นที่ดินทำกินของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมากและที่ดอนมาก มักประสบปัญหาน้ำท่วมมาซ้ำสำหรับที่นาลุ่ม และ สภาพดินของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นดินเค็มทำให้ข้าวไม่สามารถเจริญเติบโตส่งผลให้ข้าวได้ผลผลิตต่ำ แต่ชาวบ้านยังคงนิยมทำนา เพื่อไว้บริโภคและเพื่อขาย คนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งนิยมย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่น เพื่อหารายได้มาจุนเจือให้กับครอบครัวและส่งเงินมาสนับสนุนครอบครัวเพื่อทำนา โดยในครอบครัวหนึ่ง มักให้คนในครอบครัวที่อยู่ในวัยทำงานย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่น

3.2 สาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงในหมู่บ้านมีการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานต่างถิ่นค่อนข้างสูง ทั้งผู้หญิงและผู้ชายมีสัดส่วนที่ไม่ต่างกัน โดยผู้หญิงในหมู่บ้านนิยมย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย และเป็นผู้หญิงที่ผ่านการสมรสแล้ว เดิมผู้หญิงอีสานที่มีการย้ายถิ่นมักเป็น กลุ่มวัยหนุ่มสาวย้ายถิ่นไปทำงานกับเพื่อน ตามโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานบริการตามร้านอาหาร แคชเชียร์ และพนักงานขายตามห้างสรรพสินค้า เป็นต้น แต่เมื่อผู้หญิงย้ายถิ่นแต่งงานจะกลับมาอยู่บ้านทำงานบ้านดูแลครอบครัวและลูก สามีเป็นผู้ทำงานเลี้ยงครอบครัวฝ่ายเดียว แต่ต่อมาภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ประกอบกับค่านิยมการบริโภคของคนในหมู่บ้าน ทำให้ผู้หญิงที่สมรสแล้วที่เคยย้ายถิ่นต้องย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพอื่นในกรุงเทพฯ โดยย้ายหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว เช่น ทำงานบ้าน เย็บผ้าตามโรงงาน และโดยการย้ายถิ่นติดตามสามีที่ไปขับรถ เช่น รถสามล้อ รถแท็กซี่ เป็นต้น รายได้จากการขับรถรับจ้างของสามีได้เงินมาไม่เพียงพอมาจุนเจือครอบครัว ทำให้ผู้หญิงต้องยอมออก

จากบ้านมาทำงานช่วยสามีหาเลี้ยงครอบครัว ด้วยการย้ายถิ่นเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อมาเช่าห้องพักอยู่กับสามีและทำงานรับจ้างเย็บผ้า ตัดจี๋ด้าย และทำงานบ้าน งาน โรงงานอุตสาหกรรม โดยรายได้ของผู้หญิงจะส่งไปให้ครอบครัวที่ชนบท ส่วนรายได้ของสามีจะเก็บไว้ใช้จ่ายในการดำรงชีพในกรุงเทพฯ เป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร

ครอบครัวส่วนใหญ่ของผู้ย้ายถิ่นหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ประกอบไปด้วย ตายาย พ่อแม่ และลูก บางรายมีทวดอาศัยอยู่ร่วมด้วย ตามประเพณีของชนบทอีสานลูกสาวจะต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่ ถึงแม้แต่งงานแล้วต้องให้สามีมาอาศัยอยู่กับครอบครัวของพ่อแม่ มักเป็นลูกสาวคนสุดท้อง หากมีลูกสาวหลายคนจะมาอยู่กับพ่อแม่ก่อนจนกว่าจะพร้อมและมีเงินสร้างบ้านของตนเอง ซึ่งพ่อแม่จะแบ่งที่ดินให้สร้างบ้านอยู่ใกล้ๆ กันภายในหมู่บ้านเดียวกัน สำหรับลูกชายเมื่อแต่งงานมักจะย้ายไปอยู่กับภรรยา จากการวิจัยพบว่า คนในชุมชนมีการสมรสกันเองภายในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีความแน่นแฟ้น

ครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นหญิงอาชีพนวดแผนไทยมีฐานะปานกลาง มีไร่นาเป็นของตนเองบางส่วนในกรณีที่พ่อแม่ได้จัดสรรที่ทำกินให้เรียบร้อยแล้ว และบางส่วนยังคงใช้ประโยชน์จากที่ทำกินของพ่อแม่ โดยร่วมแบ่งผลผลิตจากการทำนา กับพี่น้องคนอื่นๆ จึงทำให้รายได้จากการทำนาค่อนข้างน้อย และผู้นำหมู่บ้านพยายามส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชอื่น ๆ หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว เช่น การปลูกไม้กระดาหหรือไม้ยูคา ไว้เพื่อขาย แต่ในปัจจุบันการลงทุนทำนาหรือการเกษตรอื่นๆ ของคนในชุมชนเป็นลักษณะ การลงเงินมากกว่าการลงแรง คือ การทำนาของคนในชุมชนเป็นการจ้างเหมาไปทุกอย่าง ตั้งแต่การไถหว่าน ดำนา การถอนหญ้า การเก็บเกี่ยวข้าว ผู้ย้ายถิ่นเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนในการทำนาดังกล่าว โดยส่งเงินมาให้พ่อแม่หรือญาติพี่น้องที่ไว้วางใจ ทำการว่าจ้างและจัดการทุกอย่าง ไม่ต้องลงมาดูแลด้วยตนเอง โดยพ่อแม่ดูแลการว่าจ้างดังกล่าว พ่อแม่ที่มีอายุมากทำนาไม่ได้และค่านิยมของคนในชุมชนกับการทำนาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม เมื่อมีเครื่องจักรเข้ามา ทำให้เปลี่ยนไปใช้เครื่องจักรมากกว่าแรงงานคน เพราะความสะดวกรวดเร็วกว่าแรงงานคน

3.3 การย้ายถิ่นของผู้หญิงไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงที่ไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย มีกระบวนการย้ายถิ่นมีเป้าหมายชัดเจนและอาจไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอน แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการย้ายถิ่นดังต่อไปนี้

การก้าวเข้ามาประกอบอาชีพนวดแผนไทยของผู้หญิงในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เข้ามาทำอาชีพนวดแผนไทยกันมากในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นช่วงที่ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤติ

เศรษฐกิจ ทำให้ผลกระทบดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้หญิงในชุมชนที่ย้ายถิ่นมาทำงานในอุตสาหกรรมต่างๆ ด้วย แต่ยังมีผู้หญิงซึ่งแต่งงานกับสามีที่มีญาติทำอาชีพนวดแผนไทย อาศัยอยู่หมู่บ้านหนึ่ง ในอำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ชักชวนไปทำงาน ซึ่งรุ่นนี้ทำงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยหญิงอาชีพนวดแผนไทยที่เคยอยู่ในชุมชนทำงานนวดแผนไทยอยู่ในกรุงเทพฯ ประมาณ 1-2 คน ถือเป็นรุ่นบุกเบิกของการประกอบอาชีพนวดแผนไทย เมื่อรัฐบาลมีนโยบายให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย และมีสถานบริการเปิดให้บริการนวดแผนไทยเพิ่มขึ้นมากมาย ต้องการพนักงานนวดแผนไทยมาทำงานที่ร้านจำนวนมาก ผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยรุ่นนี้ที่กลับมาชักชวนคนในชุมชนไปทำงานนวดดังกล่าว โดยชักชวนญาติ พี่น้อง ฝากกันเข้าทำงาน ฝึกวิธีการนวดแผนไทยให้ และเมื่อเพื่อนบ้านเห็นว่ามียารได้ดี ก็ขอฝึกนวดแผนไทยเพื่อไปทำงานด้วย ทำให้ผู้หญิงในชุมชนส่วนใหญ่ย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยในกรุงเทพฯ อายุ สำหรับผู้หญิงโตจะยังไม่นิยมไปเป็นทำงานอาชีพนวดแผนไทย แต่เมื่อสมรสแล้วมักจะเปลี่ยนอาชีพไปนวดแผนไทย เพราะการสมรสของผู้หญิงทำให้มีภาระต้องรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น เช่น เมื่อมีลูกทำให้มีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ตัดสินใจเปลี่ยนงานไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย ตามแม่หรือพี่น้องที่ทำงานนวดแผนไทยอยู่ก่อนแล้ว ผู้หญิงที่ไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น และหญิงอาชีพนวดแผนไทยทุกคนมีวุฒิบัตรรับรองการผ่านการฝึกอบรมนวดแผนไทยมาไม่น้อยกว่า 150 ชม. ของสถาบันที่ได้มาตรฐานจากกระทรวงสาธารณสุข การย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยของผู้หญิงจะต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคมเป็นหลัก เพราะการย้ายถิ่นเข้าทำงานในร้านหรือสถานบริการนวดแผนไทย ผู้หญิงกลุ่มนี้ได้รับคำแนะนำและวิธีการทดสอบ การฝึกนวด และลงน้ำหนักมือในการนวด เทคนิควิธีการพูดคุยกับลูกค้าที่มาใช้บริการ รวมถึงมารยาทในการให้บริการลูกค้าด้วยกับญาติพี่น้องที่ทำงานอยู่ก่อนทำให้สามารถเข้าทำงานได้

จากการวิจัยกระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทย สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงมีแบบแผน เป้าหมายการย้ายถิ่นที่ชัดเจน โดยขั้นตอนการย้ายถิ่นของผู้หญิงในกลุ่มอาชีพเริ่มจากการ มีรุ่นบุกเบิกที่ย้ายถิ่นไปทำงานอยู่ก่อนแล้ว และเมื่อเห็นว่ามียารได้ดีจึงชักชวนญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนรู้จักที่สนิทกัน ให้เดินทางมาประกอบอาชีพนวดแผนไทย โดยจะมีเครือข่ายทางสังคมให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำ เริ่มตั้งแต่การวิธีการนวดแผนไทย สถานที่ฝึกอบรมนวดแผนไทย จนกระทั่งฝากเข้าทำงาน วิธีการบริการลูกค้าให้ได้ทิปมากที่สุด ช่วยเหลือตลอดจนอยู่อาศัยในถิ่นปลายทาง ลักษณะการเดินทางไปทำงานนวดแผนไทยมีแบบแผน เป้าหมายที่ชัดเจน ไม่เสี่ยงในลักษณะไปตายเอาดาบหน้า และกระบวนการการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทย มีขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจย้ายถิ่น จนถึงการสมัครเข้าไป

ทำงานในอาชีพนวดแผนไทย ซึ่งแต่ละคนมีสาเหตุการย้ายถิ่นที่แตกต่างกัน ทำให้มีขั้นตอนในการตัดสินใจแตกต่างกันด้วย ซึ่งกระบวนการดังกล่าว อาจไม่เป็นไปตามขั้นตอนก็ได้ ผู้วิจัยเพียงกำหนดขั้นตอนเพื่อให้เห็นภาพของกระบวนการที่ชัดเจน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลของผู้หญิงในการตัดสินใจด้วย โดยผู้หญิงบางรายตัดสินใจที่จะย้ายถิ่นไปก่อนจึงฝึกวิธีการนวดแผนไทยก็ได้ และอาจจะข้ามขั้นตอนไปเป็นเพียงทราบข่าวและตัดสินใจที่จะย้ายถิ่นเลยก็ได้ เพราะลักษณะและสาเหตุที่ย้ายแตกต่างกัน ดังนั้น การตัดสินใจย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยอาจเกิดขึ้นภายใน 1 วันหรือ 2-3 วัน ก็ทำการย้ายถิ่นได้ บางรายก็ใช้เวลาในการตัดสินใจช้า ใช้เวลาเห็นสัปดาห์เป็นเดือนและ เป็นปี อาจเนื่องมาจากมีอุปสรรคทางครอบครัว เช่น ไม่มีใครดูแลบุตร หรือพ่อแม่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ เป็นต้น เป็นเหตุที่คล้ายกันกับผู้หญิงที่ย้ายถิ่นไปแล้วกลับมาอยู่บ้านไม่มีแผนย้ายถิ่นอีก และเพื่อให้การย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยชัดเจนครอบคลุมถึงการย้ายไปและย้ายกลับมาเมื่อมีการกิจและการย้ายกลับไปใหม่ ซึ่งในหนึ่งปีผู้หญิงคนหนึ่งอาจทำการตัดสินใจย้ายถิ่นได้หลายครั้ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปขั้นตอนเพื่อให้เข้าใจกระบวนการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทย มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการเดินทาง ขั้นตอนการฝึกอบรมนวดแผนไทย ขั้นตอนการเข้าทำงานนวดแผนไทย อาจมีการข้ามขั้นตอนไปและกลับมาเพื่อจะย้ายไปใหม่ และการย้ายถิ่นครั้งต่อมาของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยจะไม่มี การไปฝึกอบรมนวดอีก ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสาเหตุที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นมาประกอบด้วย

ในการวิจัยกระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยยังพบว่า ผู้หญิงมีการตัดสินใจย้ายถิ่นต่อไปอีก โดยผู้หญิงมีกระบวนการย้ายถิ่นเหมือนเดิม แต่จะเริ่มย้ายจากถิ่นปลายทางที่ตนทำงานนวดแผนไทยอยู่ อาศัยประสบการณ์ และการใช้วุฒิบัตรการฝึกอบรมนวดแผนไทยเดิมที่มีอยู่แล้ว เข้าไปทำงานกับร้านนวดแผนไทยในถิ่นปลายทางใหม่ ซึ่งจากการวิจัยจะพบมีการย้ายจากกรุงเทพฯ ไปพัทยา และกรุงเทพฯ ไปภูเก็ต เพราะกรุงเทพฯ ถือเป็นแหล่งต้นทางใหม่ที่ผู้หญิงอาศัยอยู่ก่อนย้ายถิ่นต่อเพราะมีญาติและคนในชุมชนอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ในการย้ายถิ่นต่อของผู้หญิงในชุมชนจะอาศัยเครือข่ายกลุ่มใหม่ที่ไม่ใช่ญาติและเพื่อนในชุมชนอีกในการชักชวนพาไปทำงานที่ถิ่นปลายทางใหม่ ได้แก่ เครือข่ายเพื่อนในที่ทำงานหรือเพื่อนในถิ่นปลายทาง เครือข่ายที่เป็นนายจ้าง เครือข่ายที่เป็นลูกค้า เป็นต้น

3.4 ผลกระทบการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทย

1) ผลกระทบการย้ายถิ่นต่อตัวผู้หญิง ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยทำให้มีรายได้สูงพอที่จะช่วยทางบ้านและครอบครัว การออมเงินของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยเก็บเงินกลับมาภูมิลำเนาเพื่อสร้างบ้าน ซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ มีความสามารถในการชำระหนี้หนี้สินของครอบครัวซึ่งเป็นหนี้กับ ธกส. กู้มาเพื่อทำการเกษตรหรือทำนาจะชำระ

หนึ่งปีละครั้ง ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้รับการยอมรับและภูมิใจจากคนในครอบครัว ได้รับการยกย่องจากชุมชนว่าเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่และครอบครัว ทำให้เกิดค่านิยมในสังคม ชุมชนของหมู่บ้านในการไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยของผู้หญิงโดยการชักนำของญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ทำให้วัฒนธรรมความเป็นอยู่และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนถือเป็นลักษณะทางสังคมในชนบทที่สถานที่สามารถสร้างเครือข่ายในสังคม ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรมในถิ่นปลายทาง มีลักษณะการแข่งขันกัน ผู้หญิงพัฒนาตนเองเสมอ โดยฝึกฝนตนเองให้ใช้ภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารกับลูกค้าที่เป็นชาวต่างชาติให้ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับครอบครัวและชุมชนในชนบทเป็นไปในลักษณะค่อนข้างเห็นห่าง การติดต่อสื่อสารของผู้หญิงกับคนในครอบครัวใช้โทรศัพท์ค่อนข้างบ่อย มีการฝากสิ่งของเครื่องใช้อาหารไปให้ครอบครัว ส่วนความเสี่ยงของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทย จะเป็นลักษณะการถูกล่วงละเมิดทางเพศ เนื่องจากผู้มาใช้บริการมักมองว่าผู้หญิงที่มาประกอบอาชีพนวดแผนไทย มีการบริการทางเพศหรือค้าประเพณี แอบแฝง ความเสี่ยงที่เกิดจากภาวะเศรษฐกิจของโลก รวมถึงปัญหาทางการเมืองของไทย เช่น การชุมนุมของคนกลุ่มต่างๆ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง ทำให้รายได้จากการนวดแผนไทยลดลง ถึงขั้นตกงาน ต้องไปประกอบอาชีพอื่น บางคนก็ย้ายงานไปที่จังหวัดอื่น และนอกจากนี้ยังมีหญิงอาชีพนวดแผนไทยบางรายไม่ได้รับสวัสดิการเกี่ยวกับประกันสังคมกับนายจ้าง บทบาทของผู้หญิงหลังการย้ายถิ่นแล้ว มีบทบาทภาระหน้าที่เปลี่ยนไป ผู้หญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยบางรายเลิกกับสามีเมื่อไปทำงานนวดแผนไทย แต่ยังคงรับผิดชอบดูแลลูก จะเห็นว่าบทบาทภาระหน้าที่และอำนาจการตัดสินใจของผู้หญิงมีอิสระเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีรายได้สูงกว่าสามี

2) ผลกระทบจากการย้ายถิ่นต่อครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น มีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัว สามารถซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับครอบครัว ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับลูกจะห่างเหิน เพราะลูกจะอยู่กับปู่ย่าตายาย จะไม่ได้รับความอบอุ่นจากพ่อหรือแม่ ด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการย้ายถิ่นต่อการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกิน ในกรณีของผู้หญิงที่มีที่ดินทำกินจะยังคงทำนา โดยจะให้พ่อแม่ ญาติหรือพี่น้อง ช่วยดูแลและแบ่งผลผลิตจากการทำนา เก็บไว้ให้ลูกหรือเมื่อกลับมาบ้านก็จะนำข้าวกลับไปกินที่ถิ่นปลายทางด้วย

3) ผลกระทบจากการย้ายถิ่นต่อชุมชนของผู้ย้ายถิ่น ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยส่งผลให้เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้น เกิดสภาพคล่องในเรื่องของเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม การส่งเงินกลับมาบ้านของผู้หญิง ทำให้ภาพรวมของคนในครอบครัวมีความสุข คนในชุมชนส่วนใหญ่ย้ายถิ่นทำให้ขาดคนที่มีความรู้

ความสามารถร่วมทำงานให้กับชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทย ได้รับผลกระทบทางอ้อม โดยผู้หญิงกลุ่มนี้ได้ส่งเงินกลับมาสนับสนุนให้ครอบครัว ลงทุนทำกิจกรรมทางการเกษตรต่างๆ เช่น การซื้อปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เพื่อนำมาใช้ในการทำนาส่งผลให้ดินเสื่อมสภาพ

4. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะจากการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและพัฒนา

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะ จากผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นของผู้หญิงต่อตัวผู้หญิง ซึ่งถือเป็นเรื่องดีในสังคมชนบทที่ยังคงเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งให้การช่วยเหลือกันสนับสนุนกันของคนภายในชุมชนให้มีงานทำเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว จากการวิจัยพบว่าผู้หญิงที่ประกอบอาชีพนวดแผนไทยบางส่วนไม่ได้รับสวัสดิการประกันสังคมจากนายจ้าง ผู้หญิงเหล่านี้ควรได้รับความช่วยเหลือจากกระทรวงแรงงาน เพื่อจัดระบบประกันสังคมให้กับผู้หญิงที่ประกอบอาชีพนวดแผนไทย

ในการย้ายถิ่นไปทำงานของผู้หญิงเป็นเรื่องดีในการสร้างฐานะทางครอบครัวให้ดีขึ้น แต่ผลกระทบในทางลบสำหรับผู้หญิงที่ย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย คือ เกิดการพึ่งพารายได้ของครอบครัวที่อยู่ชนบท ทำให้ผู้หญิงแบกรับภาระเพิ่มมากขึ้นในการหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้บทบาทในการเป็นภรรยาและการเลี้ยงดูเล็ดลอดลง โดยเปลี่ยนให้สามีอยู่บ้านดูแลลูกหรือฝากลูกหลานไว้ให้ปู่ย่า ตายายดูแลในถิ่นต้นทาง รวมถึงตัวผู้หญิงที่ไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปเลียนแบบสังคมเมือง ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก โดยการหย่าและเด็กขาดความรักความเอาใจใส่ ส่งผลให้เกิดปัญหากับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของผู้หญิงย้ายถิ่น ครอบครัวและชุมชน ดังนั้น หน่วยงานของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเข้ามาส่งเสริมและพัฒนาความมั่นคงในชีวิตให้กับผู้หญิงย้ายถิ่น สถาบันครอบครัวและชุมชน ให้เป็นสังคมที่มีความสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

4.2 ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษากระบวนการย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยในประเทศเท่านั้น จากการศึกษาพบว่าผู้หญิงมีการย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพนวดแผนไทยในต่างประเทศ โดยอาศัยเครือข่ายทางสังคมต่างๆ ในการช่วยเหลือให้ความสะดวก ถึงแม้ที่ผ่านมาจะมีการศึกษาในเรื่องเครือข่ายทางสังคมมาบ้าง แต่เหมือนกับว่าในรูปแบบของการศึกษาในเรื่องของการย้ายถิ่นมีเครือข่ายทางสังคมเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดที่ทำให้ผู้หญิงได้ย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพ

นวดแผนไทยและอาชีพอื่น ๆ และเนื่องจากอาชีพนวดแผนไทยยังเป็นที่นิยมกันอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจเพราะอาชีพนวดแผนไทยทำให้มีโอกาสดูแลกับชาวต่างชาติ ซึ่งนำไปสู่การแต่งงานของผู้หญิงไทยกับชาวต่างชาติ ซึ่งอาจมีผลกระทบด้านต่างๆ ในการได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่าย เพื่อให้การศึกษามีความก้าวหน้าทางวิชาการมากขึ้น ควรมีนำแนวคิดเครือข่ายการย้ายถิ่นมาศึกษาและอธิบายกระบวนการย้ายถิ่นของอาชีพนวดแผนไทยที่ไปต่างประเทศด้วย

4.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในเรื่องของกระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทย ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงกระบวนการย้ายที่มีขั้นตอนแบบแผนการชัดเจน มีการวางแผนการย้ายถิ่น มีจุดหมายที่ชัดเจน มีเครือข่ายทางสังคมให้ความช่วยเหลือแนะนำทุกขั้นตอน ในการวิจัยกระบวนการย้ายถิ่นในครั้งนี้ เน้นเฉพาะกลุ่มอาชีพนวดแผนไทยและผลกระทบที่เกิดจากครอบครัวและชุมชนในถิ่นต้นทางเท่านั้น เพื่อให้ครอบคลุมถึงการวิจัยในเรื่องการย้ายถิ่นมากกว่านี้ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการย้ายถิ่นระหว่างอาชีพอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นจะเห็นความแตกต่างและผลกระทบของแต่ละอาชีพ ที่มีต่อครอบครัว และชุมชน เนื่องจากการย้ายถิ่นของมนุษย์เรามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดในถิ่นปลายทางที่ผู้หญิงย้ายถิ่นเข้าไปด้วย